

RESSENYES

BASSNETT, Susan; TRIVEDI, Harish (eds.)
Postcolonial Translation: Theory and Practice
 Londres: Routledge, 1999, 201 p.

A diferència d'una part de la comunitat traductològica, que guarda el territori gelosament construint discursos essencialistes i defensant nocions de fidelitat extrema, els articles que Susan Bassnett i Harish Trivedi recopilen a *Postcolonial Translation: Theory and Practice* són un seti híbrid, un espai aporètic d'intercanvi cultural, el que Mary Louise Pratt ha anomenat «una zona de contacte», Homi K. Bhabha «el tercer espai» o Gloria Anzaldúa «la frontera». No solament perquè majoritàriament aquests textos s'escriuen des de territoris postcoloniais (Brasil, Canadà, Índia...) i, per tant, plasmen les situacions de transició, opressió i intolerància que han patit i pateixen els seus subjectes subalterns, per dir-ho com Spivak, sinó també perquè representen la conflictivitat cultural d'entremig que viuen algunes comunitats intel·lectuals, entre les quals se situa l'activitat traductora.

En aquest context postcolonial la traducció es presenta com una activitat oberta, desestabilitzadora i desestabilitzada, contaminadora i contaminada, una representació cultural en conflicte amb altres representacions culturals. Traduir no és en aquests articles un acte isolat. El text originari no s'esdevé independentment de les seves lectures. No existeix el veritable origen, sola-

ment hi ha ecos, (re)escriptures, miralls textuals. La traducció, segons el traductor brasiler Haraldo de Campos, el treball del qual analitza en aquest volum Else Vieira, s'assembla a una transfusió de sang, on l'èmfasi rau en la salut i la recuperació del traductor o traductora, qui és un agent lliure com tot escriptor o escriptora. Aquesta visió oberta i creativa de de Campos, que és un reflex d'altres aproximacions postcoloniais sobre l'activitat traductora que es presenten en el llibre, és lluny de les nocions d'equivalència absoluta i de servilisme al text d'origen que han proposat els discursos dominants al llarg de la història de la traducció, encara que les seves imatges violentes i sanguinàries s'acostin a les d'altres metaforitzacions brutals com les dels teòrics de la traducció Thomas Drant o George Steiner, tan condemnades per la mateixa crítica postcolonial.

En aquest llibre se celebra la diferència i l'híbridisme. La traducció no és, per dir-ho com Bassnett en la introducció, una colònia del text originari, que és la metròpoli. No es creu en relacions de dependència. Els centres i els marges poden tenir sistemes de valor diferents, fins i tot irreconciliables. D'aquí que Haraldo de Campos, a partir del *Manifesto Antropófago* d'Oswald de An-

drade en el qual es considera el cas d'un bisbe portuguès que va ser sacrificat en un ritual canibalesc pels indis brasilers l'any 1554, reavaluï el concepte no europeu de canibalisme i proposi devorar els centres colonitzadors per tal de trencar amb els presupòsits que van imposar a les colònies.

Els escrits que componen el llibre s'interaccionen entre ells. Totes les persones que contribueixen en aquest volum treballen des de posicions postcolonialistes i postmodernistes; creuen que metròpolis i colònia, colonitzador i colonitzada, aquí i allà, són binaris que no es resolen en una integració harmònica i silenciadora sinó que s'han d'acceptar en conflicte. Hi ha nou articles, dels quals només tres parlen de casos on l'anglès no hi participa lingüísticament: el d'André Lefevre, d'Else Vieira i de Rosemary Arrojo. Els textos se centren majoritàriament en exemples de la cultura índia: el de G.J.V. Prasad, de Vinay Dharwadker, de Vanamala Vismanatha i Sherry Simon, i de Ganesh Devy. Però les conseqüències lingüístiques de la colonització no solament s'han experimentat en excolònies britàniques sinó que hi ha molts d'altres territoris en el món que ho han patit i pateixen. Si es volia donar una visió plural de la teoria i la pràctica de

la traducció postcolonial, potser hauria calgut introduir-hi més exemples d'altres situacions lingüístiques; casos com els dels colonitzadors espanyols a llatinoamèrica o a les Filipines que Bassnett i Trivedi comenten en la introducció però no es desenvolupen al llarg del llibre.

Tot i l'excel·lent qualitat dels articles i la predisposició dels compiladors per demostrar que la teoria i la pràctica de la traducció postcolonial no és un seti d'ordre i harmonia sinó una forma viva en mutació constant, la introducció de *Post-colonial Translation: Theory and Practice* no té una bona arrencada, s'esfilagar-se, hi manca un arrodoniment final que fins i tot es materialitza evidenciant tipogràficament i discursiva la descoordinació entre el compilador i la compiladora. Per contra, a mesura que el públic lector s'endinsa en els articles hi ha una revifalla important. S'experimenta tot el vigor de les formacions culturals híbrides, les que no tenen el monopoli de la puresa i aplegen tota classe de cites i filtratges.

Pilar Godayol

Universitat de Vic

Facultat de Ciències Humanes,

Traducció i Documentació

ESSELINK, Bert

A Practical Guide to Software Localization

Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1998, 309 p.

La indústria de la localització de software, l'activitat principal de la qual consisteix a adaptar productes de software per al seu ús en mercats diferents de l'original, és avui en dia el sector de més gran volum i creixement dels relacionats amb la traducció. A finals dels anys noranta, la indústria de la localització mobilitza recursos materials i humans de dimensions fins ara desconegudes, i se serveix de tècniques i metodologies innovadores que han incrementat fins a nivells insospitats la velocitat de producció i l'eficàcia del treball en equip.

Malgrat això, la bibliografia existent entorn al fenomen de la localització de software és encara relativament escassa i, en la seva major part, parteix de premisses tècniques i no presta gaire atenció als aspectes directament relacionats amb la traducció. Dit d'una altra manera, només s'ha cultivat, amb poques excepcions, la vessant estrictament informàtica de l'assumpte.

És per això que tota obra sobre localització que parteixi de premisses més àmplies mereix una atenció especial. El cas de la *Practical Guide* que comentem aquí és fins

ara el millor exemple d'aquest enfocament obert. Bert Esselink, expert en localització de software i actualment gestor de projectes en una de les empreses de localització i traducció més importants del món, ens ha subministrat un manual adreçat tant als professionals del sector en el sentit més ampli com als estudiants de traducció interessats per la localització o qualsevol persona que vulgui adquirir les destreses bàsiques de la professió.

La principal virtut del manual d'Esselink és potser el seu enfocament didàctic. L'obra d'Esselink presenta una visió sistematitzada del conjunt del fenomen, i alhora es pot utilitzar com a manual pràctic d'utilitat immediata. Conté una quantitat extraordinària de recomanacions útils, que abasten des de mètodes de racionalització del treball fins al maneig de les eines informàtiques més importants en localització.

En el primer capítol, Esselink presenta una breu panoràmica del fenomen de la localització. Els capítols 2, 3 i 4 se centren en la metodologia de traducció de software, fitxers d'ajuda en pantalla i documentació de software; aquesta secció, probablement la més interessant per a traductors i estudiants o estudiosos de la traducció, assenyalava els problemes tècnics més importants d'aquestes activitats en les dues plataformes més esteses (Windows i Macintosh) i descriu l'ús de les principals eines, com ara editors de recursos, compiladors d'ajuda, editors d'HTML, programes d'autoedició i altres.

El capítol 5 està dedicat a l'ús dels programes de memòries de traducció més coneguts, com ara Trados Translator's Workbench, IBM Translation Manager, Atril Déjà Vu, Star Transit i altres. Aquí la informació es troba

molt concentrada, però no per això deixa de ser útil al lector desconexor dels rudiments de maneig d'aquestes eines.

El capítol dedicat a l'enginyeria de localització, el més extens del llibre, és també un dels més valuosos, ja que posa a l'abast del públic en general uns coneixements tècnics i metodològics d'una utilitat estratègica en qualsevol projecte de localització, adquirits en bona part gràcies a l'experiència professional.

El capítol 7 fa una ullada als aspectes centrals de la gestió de projectes de localització i ofereix una descripció interessant del conjunt de tasques que permet crear software localitzat. La gestió de projectes, com a element vertebrador de tot el procés, és d'una importància extraordinària, però en bona part del món professional no es troba prou desenvolupada. Per això la informació continguda en aquesta secció pot ser de gran utilitat per a totes aquelles persones que vulguin tractar el fenomen des de perspectives d'empresa.

L'apèndix dedicat a la gestió terminològica conté també una bona quantitat de recomanacions útils per a aquesta activitat, tot i que, al meu parer, l'espai que li dedica l'autor és insuficient. Un segon apèndix recull un seguit de fonts d'informació útils sobre localització.

En resum: aquesta *Practical Guide* no només és un llibre únic en el seu gènere fins avui, sinó una obra imprescindible per als futurs professionals, que, entre altres coses, pot fer un bon paper com a manual de suport en qualsevol programa docent de localització.

Joan Parra

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

HURTADO ALBIR, Amparo (dir.)

Enseñar a traducir. Metodología en la formación de traductores e intérpretes
Madrid: Edelsa, 1999, 256 p.

La reflexión y la investigación sobre la manera óptima de transmitir el saber de una generación a otra adquiere especial rele-

vancia en aquellos campos científicos (entre los que se encuentra sin duda la traducción) en los que la realización de una tarea espe-

cífica implica la aplicación de conocimientos declarativos y, sobre todo, operativos, que suponen la actualización de una gran cantidad de competencias, conocimientos, destrezas, habilidades y estrategias. Cuanto más compleja —no difícil— es la tarea, más importancia adquiere pues la didáctica y la pedagogía.

En traductología, esta vertiente investigadora sigue siendo (como muchas otras) una asignatura pendiente. La reflexión se centró, en un principio, por una parte en el diseño de modelos curriculares aplicados a la formación de traductores e intérpretes a nivel universitario y, por la otra, a presentar obras de tipo «manual de traducción», que describen el hecho traductor con fines autodidactas. Reflexiones dirigidas a apoyar a los profesores de traducción en su tarea docente son relativamente recientes (cosa que no es de extrañar, pues la demanda de esta clase de aportaciones surge con el *boom* de la enseñanza de la traducción en las dos últimas décadas). Encontramos gran cantidad de comunicaciones de dudoso valor en actas de congresos (de tipo: «Lo que hago yo en clase y por qué me sale tan bien»), encontramos unas «reflexiones sobre la aplicación didáctica» como una especie de anexo en obras sobre teoría de la traducción, se publican recopilaciones de artículos más bien teóricos que tratan aspectos puntuales (la propia Amparo Hurtado, por ejemplo, aparece como editora de *La enseñanza de la traducción* del año 1996), sin olvidarnos de las bien trabajadas propuestas entorno al análisis de texto o discurso aplicado a la traducción, pero son escasísimas las obras que proponen un método global a seguir en nuestro trabajo docente.

El volumen que aquí se nos presenta recoge los resultados de un proyecto de investigación en la Universitat Jaume I de Castelló dirigido por la profesora Amparo Hurtado Albir que pretende llenar el hueco o vacío mencionado y apoyar (no con buenos consejos, sino con propuestas concretas que llegan hasta el nivel «unidad

didáctica») a los profesores implicados en la formación de traductores. Va dirigido, creo yo, especialmente a aquellos profesores noveles que desean adquirir seguridad en su labor docente y no cometer los errores de la generación a la que pertenezco yo, que, procedentes de otras áreas, tuvimos que desarrollar de forma autodidacta (muchas veces siguiendo el paradigma del «prueba y error») un concepto propio para nuestras clases de traducción que representara una alternativa al método gramatical que se utilizaba en el marco de la enseñanza de lenguas extranjeras.

El libro está dividido en cinco bloques que tratan los diferentes aspectos de la formación de traductores e intérpretes: los objetivos del aprendizaje y su metodología, la enseñanza de lenguas (materna y extranjeras) aplicada a la traducción, la iniciación a la traducción, la traducción especializada y la interpretación, incluye una introducción, un apéndice con los textos de ejemplo utilizados en las unidades didácticas y un glosario con las definiciones de los conceptos más importantes en traductología y didáctica. La primera parte (fundamentos) presenta de manera muy condensada el trasfondo teórico, repasa muy brevemente la historia de la formación de traductores, la investigación en traductología y los principales enfoques didácticos, para hacer hincapié en la necesidad de elaborar una metodología propia, no sólo en el marco de la didáctica de la traducción general y especializada (técnica y científica, jurídica, literaria y audiovisual), directa e inversa (aunque el libro no profundiza en este último aspecto por razones de la composición del grupo de investigación) y la traducción entre lenguas maternas (cosa importante en los países de lengua catalana), sino también en el campo de la lengua aplicada a la traducción. Las partes II-V incluyen la propuesta metodológica del grupo de investigación. Todos los temas son analizados desde los puntos de vista: características, objetivos de aprendizaje y metodología y se incluye una descripción

por menorizada de unidades didácticas con sus objetivos, tareas y fichas que deben cumplimentar los estudiantes. Para hacernos una idea de lo trabajado que está el concepto, del grado de segmentación de las diversas tareas (Wilß ya nos dijo que «nurdas, was segmentierbar ist, ist lehrbar» —sólo lo segmentable es didactizable—) quisiera resumir aquí una unidad didáctica, por ejemplo la primera, «La iniciación a la traducción» (p. 108-115). Para que los alumnos asimilen «el dinamismo de la equivalencia traductora y su carácter textual» (objetivo 1.4.) se proponen cinco tareas: Equivalencias fuera de contexto y equivalencias contextuales; La imbricación textual de las equivalencias traductoras; Explorar la lengua de llegada; Comprender en profundidad y reexpresar con claridad; Encontrar la equivalencia adecuada. Se describen con mucho detalle los objetivos, los materiales, el desarrollo de la clase, la evaluación y unos comentarios pedagógicos para cada tarea propuesta. El anexo a la unidad propone seis fichas para el trabajo de los alumnos (divididos en grupos o en parejas) que deben buscar equivalencias a nivel léxico, idiomático, traducir frases aisladas, detectar errores de coherencia y cohesión en las frases aisladas, realizar una pretraducción y reflexionar sobre lo aprendido en forma de una recapitulación. El sistema propuesto podría parecer demasiado dirigista, pero representa, en mi opinión, una gran ayuda práctica para los que se inician en la docencia a nivel académico y una fuente de reflexión para profesores de secundaria que incluyen la traducción en su programa de enseñanza de lenguas extranjeras.

En resumen: el libro trata casi todos los aspectos de la formación de traductores e intérpretes de una manera práctica y muy estructurada, yendo mucho al detalle y subrayando con muchos ejemplos la necesidad de enseñar no sólo los aspectos declarativos de la profesión, sino muy especialmente su parte operativa y haciendo hincapié en la importancia de enseñar a

aprender, proponiendo para ello una metodología elaborada, cosa que, en mi opinión, representa lo más valioso del libro de aquí nos interesa. Un trabajo que se propone estos objetivos necesita, naturalmente, mucho espacio para presentar todas las ideas, lo que se «traduciría» en un volumen muy voluminoso, valga la redundancia, algo que, es mera especulación, no se adecua con la política de la editorial en cuestión. Para salvar la situación, Amparo Hurtado y el grupo de trabajo que dirigió optaron, en las partes teóricas de la presentación, por un lenguaje muy conciso y denso, con pocos ejemplos, que agradecen los iniciados en traductología y didáctica, pero difícil de leer para todos aquellos que tomen el libro como una especie de introducción a los problemas y sus posibles soluciones en el marco del *Enseñar a traducir*. Valgan aquí como ejemplos las definiciones de «técnicas de traducción»: Adaptación: Se reemplaza un elemento cultural por otro propio de la cultura receptora; Ampliación: Se añaden elementos lingüísticos. Se opone a la técnica de *compresión* (...) Compresión: Se sintetizan elementos lingüísticos. Se opone a la técnica de *ampliación* ... (p. 36). La editorial ha hecho lo suyo para ganar espacio: ha optado por una letra pequeña, ha prescindido sistemáticamente de los dobles espacios entre párrafos, ha utilizado, en las partes explicativas, el espacio que ofrece la hoja hasta el máximo (un centímetro de margen a los lados y poco más en cabeza y pie de página) y, cosa difícil de comprender, ha dividido fichas y gráficos, que aparecen en páginas separadas. A mí me hubiera gustado un *layout* más generoso con el espacio, aunque esto hubiera supuesto dividir el volumen en dos, lo que hubiera facilitado la lectura y la valoración de la propuesta verdaderamente novedosa que se nos ofrece en este libro.

Wilhelm Neunzig

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

NEUMANN, Petra

Untersuchungen zu Werk und Rezeption des katalanischen Dramatikers

Àngel Guimerà

Frankfurt am Main; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien: Peter Lang, 1998

ISBN 3-631-34583-6

La tradició filològica alemanya és des de fa molt temps un punt de referència ineludible per a la investigació en el terreny de la romànica, és a dir, en els estudis de llengua i literatura francesa, espanyola i italiana bàsicament, sense oblidar especialitats menors com les filologies romanesa o portuguesa. Cada vegada més, els romanistes alemanys s'interessen també per una altra especialitat menor, la de la filologia catalana, i podria ser que en un futur no massa llunyà els investigadors en aquest camp es veiessin impulsats a aprendre alemany per poder llegir les aportacions al seu camp de recerca fetes en aquesta llengua, com passa ja sovint en el cas de les filologies romàniques majors. I això gràcies a l'afany d'uns quants pioners del català a les universitats alemanyes, que després de reivindicar la catalanística com a camp d'estudi i recerca durant els anys vuitanta, ara comencen a veure el fruit del seu treball preparatori en forma de tesis i treballs d'investigació dels seus deixebles. El cas que ens ocupa és en aquest sentit paradigmàtic: Johannes Hösle, autor de diverses antologies i estudis sobre literatura catalana durant els anys 70 i 80, ha passat el testimoni a Petra Neumann, que va doctorar-se l'any 1998 a la Universitat de Regensburg, sota la direcció de Hösle, amb aquest interessant treball sobre Àngel Guimerà.

Un treball que, com es pot intuir per les línies precedents, se situa de ple en el camp de la filologia, però que alhora no deixa de tenir un gran interès per als estudis de traducció, ja que investiga tant l'obra del dramàtic català com la recepció que va tenir sobretot —però no tan sols— a Alemanya. I això ho fa centrant-se principalment en la peça *Terra baixa*, que va ser traduïda a diversos idiomes, representada a diferents països i fins i tot adaptada repetidament a l'òpera i al cinema. Un cas únic en la història del tea-

tre català —encara que no necessàriament irrepètible, tenint en compte els recents èxits d'obres de Josep M. Benet i Jornet i de Sergi Belbel als escenaris europeus— i objecte d'estudi ideal per a un treball descriptiu de traductologia, ja que hi trobem pràcticament tots els casos possibles de traducció i adaptació. Naturalment, aquest no era l'objectiu de la tesi de Neumann, però a les seves «Investigacions sobre l'obra i la recepció del dramaturg català Àngel Guimerà» hi trobem dades ben interessants que podrien servir de punt de partida per a aquest hipotètic estudi traductològic.

El treball s'inicia amb una introducció a la vida de Guimerà i al context històric en què s'emmarca la seva producció literària, des de la Renaixença fins al Noucentisme. Aquest apartat introductor és necessari per situar el lector alemany en un àmbit que en general encara li és massa desconegut; però també un hipotètic lector català hi trobarà aportacions interessants derivades de la visió externa sobre aquest panorama familiar: així, per exemple, Neumann recull una curiosa i detallada descripció de la cerimònia dels Jocs Florals reinstaurats pels renaixentistes feta pel dramaturg i llibretista Rudolph Lothar, que és precisament qui va fer l'adaptació de *Terra baixa* per a l'òpera. Lothar acaba la seva descripció, entre fascinat i divertit, amb aquesta exclamació: «I mentre el poeta acota el cap agraiït i la reina de la festa somriu entre avergonyida i feliç, penso per a mi que n'és de bonic ser poeta a Catalunya!»

Un cop situats en el context històric i cultural, Neumann analitza la producció dramàtica de Guimerà, des de les primeres tragèdies de tema històric (*Gala Placídia*, *Judith de Welp...*) fins al drama inacabat *Per dret diví*, passant pels seus grans èxits *Maria Rosa*, *Terra baixa* i *La filla del mar*, i arriba a la conclusió que una de les grans cons-

tants en tota la producció dramàtica de Guimerà —més enllà de les diferències temàtiques i estilístiques— és l'oposició ciutat / camp o també muntanya / vall. A banda d'això, també hi constata la repetida presència de personatges desarrelats o marginats, cosa que relaciona amb la història personal de Guimerà, nascut a les Illes Canàries com a fill il·legítim —els seus pares no es van casar fins més tard— d'una parella mestissa: el pare català i la mare canària.

Segueix un capítol dedicat a la «Història de la representació i la recepció d'obres escollides», concretament de *Mar i cel* (1888), *En pólvora* (1893), *Maria Rosa* (1894), *La festa del blat* (1896) i *Terra baixa* (1897). L'estrena de *Maria Rosa* dona ja una idea del prestigi que havia assolit Guimerà abans i tot del gran èxit que va representar *Terra baixa*. L'obra va estrenar-se simultàniament al Teatre Novetats de Barcelona i al Teatre de la Princesa de Madrid, en versió castellana de José Echegaray. Segons explica Neumann, per mantenir el caràcter popular de l'obra Echegaray s'havia plantejat la possibilitat de traduir-la utilitzant alguna variant dialectal del castellà, com ara l'andalús, l'aragonès, el galleg o el valencià (devia referir-se, és clar, al castellà parlat a Galícia o a València). Finalment, però, rebutja aquesta possibilitat i en canvi fa a Guimerà aquesta estrambòtica proposta: «Usted me traduce (provisionalmente, para mí, sólo para mí, no para el público) el drama a un catalán castellanizado, con los giros, con los modismos, con las energías catalanas. Aunque resulte feo, monstruoso, desatinado al parecer, no importa: todo ello es para mí enseñanza: para que yo al traducir me catalanice y piense en lo posible como usted ha pensado, y sienta como usted ha sentido, y haga que hablen los personajes como catalanes que hablasen mal el castellano y que lo hablasen como gente humilde, pero catalanes.» Neumann no ens aclareix si Guimerà s'hi va avenir o no, però tant si aquesta traducció prèvia es va arribar a fer com si només va existir en la imaginació d'Echegaray, seria interessant saber com la classifiquen els teòrics de la traducció.

Neumann dedica l'última part de la seva tesi a analitzar l'obra *Terra baixa* i les «adaptacions intermedials» que se'n van fer, principalment l'òpera *Tiefland* del compositor alemany Eugen d'Albert, amb llibret del ja esmentat Rudolf Lothar, i la pel·lícula del mateix nom de la mítica —i controvertida— directora alemanya Leni Riefenstahl, però sense oblidar altres adaptacions com l'òpera de Fernand Le Borne *La Catalane* i diverses versions cinematogràfiques més: la de Fructuós Gelabert, una d'argentina, una dels Estats Units, una altra d'alemanya anterior a la de Leni Riefenstahl i una de mexicana (si bé cal dir que l'autora no esmenta aquestes altres versions cinematogràfiques fins a l'última pàgina del seu treball, al final de les conclusions, de manera un xic incoherent).

El fet que Neumann se centri en l'òpera *Tiefland* i en la pel·lícula de Riefenstahl es justifica no tan sols per l'àmbit cultural en què s'emmarca la tesi, sinó també perquè són les dues úniques adaptacions de *Terra baixa* que han tingut una certa repercussió: l'òpera de d'Albert es representa encara avui dia de manera habitual als teatres lírics d'Alemanya i Àustria (Neumann n'ha comptabilitzat 185 representacions entre els anys 1981 i 1994), i la pel·lícula de Leni Riefenstahl té un lloc assegurat a la història del cinema pel fet de portar justament la signatura d'aquesta cineasta, encara que no es compti entre les seves obres més importants. Neumann fa una anàlisi comparativa exhaustiva del text original de Guimerà i les versions operística i cinematogràfica de *Tiefland*, destacant-ne les variacions i posant un èmfasi especial en les particularitats dels llenguatges musical i fílmic, que influeixen no només en la forma, sinó també en el contingut de l'obra.

L'entramat d'adaptacions i readaptacions que va originar *Terra baixa* arriba fins al cas extrem d'una versió al català del llibret de l'òpera alemanya, o més exactament d'una «adaptació del text català a la música» de *Tiefland*, feta per Joaquim Pena el 1910, a fi que l'òpera de d'Albert es pogués representar a Barcelona cantada en català. Però *Tiefland* no només s'ha representat en ale-

many i en català a Barcelona, sinó també en italià i en una versió mixta en alemany i castellà. Efectivament, segons explica Neumann, durant l'última representació que es va fer de l'òpera al Liceu, l'any 1972, «els protagonistes cantaven en alemany, mentre que el cor, per donar a l'òpera una mica més de color local, cantava justament en castellà».

Com es pot veure, la història de Manelic i el llop ha produït una autèntica torre babel·lica de traduccions, versions i adaptacions

estudiades en part en aquest llibre des del punt de vista de la filologia i la recepció, però que ben segur donarien peu també a una interessant aproximació traductològica. Difícilment trobaríem en tota la història de la literatura catalana un cas tan complex i sucós des del punt de vista de la traducció com el de *Terra baixa*.

Ramon Farrés

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

HÖNIG, Hans G.

Konstruktives Übersetzen [Traducció constructiva]
Tübingen: Stauffenburg, 1997, 195 p. 2^a ed. revisada

La teoria de la traducció com a disciplina acadèmica relativament jove ha mantingut una relació de mútua desconfiança amb amb la pràctica de la traducció. Així, mentre els teòrics acusen els pràctics d'exercir el seu ofici de manera asistemàtica i irreflexiva, els pràctics acusen els teòrics de tancar-se en una torre d'ivori i de formular teories que no tenen cap aplicació pràctica. Deixant de banda la raó que puguin tenir uns i altres, la desconfiança és motivada molt sovint pel desconeixement. Aquest és, si més no, el punt de partida de l'autor en l'obra que comentem. *Konstruktives Übersetzen* pretén bastir un pont des de la teoria cap a la pràctica basant-lo en dos pilars: d'una banda les aportacions científiques que poden ajudar els traductors a conèixer millor el seu treball, i de l'altra les actuals condicions (de mercat i de reconeixement social) en les que es desenvolupa la pràctica de la traducció. L'enfocament direccional queda clarament marcat per les circumstàncies de l'autor, un teòric i docent de la traducció, i pels destinataris de l'obra: traductors professionals que no han rebut una formació específica, i usuaris de traduccions. En ambdós grups de destinataris es tracta de crear la consciència de l'estatus de la traducció. Especialment en el cas dels traductors aquesta consciència

vol dir tant un coneixement de les circumstàncies i processos que determinen la pròpia actuació, com confiança en aquesta actuació. Aquest objectiu determina la selecció dels temes i la forma d'exposició.

Pel que fa a la selecció dels temes, l'autor recull en primer lloc algunes de les teories implícites o llocs comuns que sovint comparteixen els usuaris de traduccions i els mateixos traductors, i que es deriven en gran mesura de la idea que la capacitat traductora ve donada naturalment amb el coneixement d'una segona llengua: la teoria que la traducció es produeix en el pla de la llengua i no en el pla del text, la idea que la «fidelitat» a l'original vol dir «no canviar les paraules», o la idea que el processament del llenguatge, especialment la interpretació de l'original, és un procés objectiu.

A aquestes teories implícites l'autor contraposa algunes de les principals aportacions de diverses disciplines que han permès de conèixer millor un fenomen tan complex com és la traducció. Així per exemple, a partir de models i de mètodes procedents de la psicologia cognitiva s'explica el procés mental de la traducció en termes de recepció del text original, producció del text terminal i processos de presa de decisions. La determinació del sentit del text original s'expli-

ca a partir dels models de la semàntica de prototipus i de la lògica difusa, que reconeixen la importància de les estructures d'expectatives del receptor d'un text, unes estructures d'expectatives determinades tan individualment com culturalment.

En el pla metodològic es posa en relleu la importància d'una macroestratègia que comprèn l'anàlisi de la situació comunicativa. En aquesta anàlisi es posa un èmfasi especial en la funció del text terminal, que és el factor que hauria de guiar les decisions del traductor. Aquest punt de vista, clau de la teoria funcional alemanya, permet relativitzar el paper del text original i caracteritzar la tasca del traductor com l'adequació de les possibilitats d'expressió que ofereix la llengua terminal als objectius de la traducció. Aquesta relació entre objectius i possibilitats d'expressió no pot ser resumida en unes regles universalment vàlides. Això obliga el traductor a adquirir la capacitat de definir objectius comunicatius, i també a adquirir la capacitat d'assolir-los. Aquest marc defineix la llibertat del traductor però també la seva responsabilitat.

La teoria funcional, de la qual l'autor és un dels principals representants, forneix igualment el paràmetre d'avaluació de traduccions i el criteri que permet determinar si en una traducció hi ha errors: la relació que s'estableix entre tots els factors de la situació comunicativa és la que determina el text traduït. La conseqüència que se'n desprèn és que un text defectuós des d'un punt de vista normatiu pot ser efectiu des d'un punt de vista comunicatiu i viceversa: un text correcte des d'un punt de vista normatiu pot ser defectuós des d'un punt de vista comunicatiu. Per això, diu l'autor, en última instància l'únic criteri de la pràctica de la traducció és que el text funcioni per al destinatari.

En la línia dels arguments precedents, l'autor aboga per una formació de traductors científicament fundada, la qual cosa no ha de significar un allunyament de la pràctica, sinó precisament el contrari. L'ensenyament de la traducció només podrà assolir el seu

objectiu si es fa conscient de la complexitat del coneixement que vol transmetre, l'estudia amb mètodes científics i en deriva una metodologia didàctica adequada.

Amb *Konstruktives Übersetzen* tenim segurament el primer intent d'explicar a un públic no acadèmic alguns dels aspectes fonamentals de la teoria de la traducció. Aquest objectiu divulgatiu queda palès en l'afany d'il·lustrar els aspectes teòrics amb nombrosos exemples extrets de la pràctica de la traducció, no només en l'àmbit professional sinó també en l'àmbit acadèmic. Els exemples procedents de l'àmbit professional reflecteixen les actituds més comunes d'usuaris de traduccions, com ara crítiques literàries, envers l'obra traduïda: aquesta és avaluada molt sovint a partir de paràmetres subjectius pel fet que el crític eleva a la categoria d'absolutes les seves pròpies expectatives o fins i tot la seva pretesa habilitat traductora. Especialment interessants són els exemples referits al procés de la traducció (recepció del text original, presa de decisions, errors), que l'autor extrau de la seva extensa tasca en l'estudi d'aquests fenòmens mitjançant protocols de verbalització, protocols en els quals es recullen les reflexions individuals formulades en veu alta durant el procés de la traducció, o bé debats de dos o més traductors aprenents sobre les solucions de problemes determinats. En la seva exposició l'autor no defuig el to polèmic a l'hora de reivindicar una aproximació científica a la traducció que s'allunyi de les aproximacions impressionistes dels profans.

El volum inclou un índex de matèries així com una breu selecció bibliogràfica comentada en la qual l'autor abandona la visió interdisciplinària que presideix l'estudi dels temes abordats, i es limita a les obres que poden considerar-se més representatives de la teoria funcional. La llista d'obres de referència és voluntàriament restringida, atès el públic al qual es dirigeix.

Marisa Presas

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació